

EL BOTÀNIC JOAN ISERN I BATLLÓ (SETCASES, 1821 – MADRID, 1866)

El dia 23 de gener passat va fer 141 anys que morí a Madrid, a l'edat de 44 anys, Joan Isern i Batlló i Carrera, il·lustre botànic, fill de Setcases, on havia nascut el 25 de setembre de l'any 1821, a la casa de can Batlló. Era el penúltim fill del matrimoni format per Ignasi Isern i Batlló i Tubert (Setcases, 1769 – 1841) i Francesca Carrera i Vila (Vilallonga, 1779 – Setcases, 1850). La família paterna tenia profundes arrels setcasines: el pare, l'avi patern -Antoni Isern i Batlló i Molas- el besavi -Jaume Isern i Batlló- tots ells havien nascut a Setcases. La seva mare, en canvi, era de Vilallonga de Ter i la seva àvia paterna, Sivina Tubert i Morató, era de Bolós. El besavi el trobem com a imputat en un plet interposat pel Monestir de Ripoll contra el nostre municipi, el 30 d'abril de 1759, per ús indegut d'aigües.

Aquest matrimoni havia tingut dotze fills: Jaume, Maria, una altra Maria, Marianna, Pere, Martí, Miquel, Teresa, Ignasi, un altre Jaume, Joan i un altre Joan. El botànic era el penúltim. Cinc dels germans (la primera Maria, Pere, Martí, el segon Jaume i el darrer Joan) moriren de molt petits, i els set restants només superaren la barrera dels 40 anys. La segona, Maria, era sorda-muda. El més gran, en Jaume, solter, morí el 19 de gener de 1863, als 61 anys d'edat, i el que realment actuà com hereu de can Batlló fou en Miquel, que es casà a Sant Miquel de Porreres (Vall del Bac), el 3 d'abril de 1839 amb Rosa Badosa i Bertran. Un dels germans, Ignasi, que era fuster, es casà a Viladrau (Osona), amb Josepa Farrés i Baiàs. D'aquest membre hi ha descendents directes: la família Madaula, de Sabadell, on hi trobem l'actor Ramon Madaula.

L'any 1854, la casa de can Batlló tenia un dret i tres quartons de gallorça (podia pasturar a la nostra muntanya 131 caps de bestiar de llana, des de Sant Pere a Sant Miquel), i ocupava el cinquè lloc en la possessió d'aquests drets, a Setcases. Eren propietaris de força terres, i gaudien d'una certa comoditat, en comparació a d'altres llars, en les quals hi imperava la més absoluta misèria. L'any 1854 tenien fins i tot masover: Perejan Pagès. A més, l'Ignasi Isern i Batlló era un home d'una certa il·lustració, com ho demostra que la seva signatura apareixi en molts documents públics del municipi; en aquell temps, saber signar era un fet molt minoritari. Això, potser explica el seu desig que els fills també s'il·lustressin; en aquest desig fou on el penúltim dels fills, en Joan, trobà l'oportunitat d'estudiar i aprofundir en la seva gran il·lusió: la botànica.

En Joan Isern i Batlló devia ser un nen espavilat i intel·ligent, cosa que degué cridar l'atenció del pare, que l'escollí per ocupar el lloc de capellà a la capellania que des de molt abans tenia la casa de can Batlló. Per tant, tot estigué preparat perquè el noi estudiés. Al mateix temps d'assistir a les classes de llatí i gramàtica que impartia, a Camprodon, Francesc Prats, també atalaiava el bestiar a la muntanya, o ajudava la família en els treballs del camp. Més o menys, el mateix que hem hagut de fer tots els fills d'aquestes terres que hem estudiat. I més o menys com tots, també devia estar enormement encuriolit per tota la immensitat de temes relacionats amb la natura, tan bellament patent en aquest bocí d'alta muntanya. Però, en la vida d'en Joan Isern i Batlló hi hagué un tema que segurament fou el que el determinà d'una manera decidida: conegué la vida dels herbolaris, sobretot de Viladrau, que acudien a les muntanyes de Setcases a cercar herbes medicinals. Ell els acompanyava i, alhora, es devia treure alguna propineta, que en la seva situació personal el

motivava encara més. Això el marcà decididament cap a una direcció ferma: el món de les plantes.

El 1839, acabada l'etapa de Camprodon, decideix ingressar al seminari de Girona, amb la intenció de fer-se capellà, i on estudiarà, durant tres anys, Filosofia, i durant dos, Teologia. L'any 1844 decideix anar-se'n a Barcelona Allí podrà combinar els seus estudis eclesiàstics amb una assistència més o menys regular a les classes de Botànica, a la Universitat. Segurament en aquesta decisió també intervé mossèn Besalú, que fou professor al seminari de Girona, i que serà un dels grans amics que tindrà durant tota la seva vida. Aquest capellà, sembla que conegué la profunda afeció pel món de les plantes d'en Joan Isern i Batlló, i és possible que l'orientés cap a Barcelona per a dedicar-se a les dues activitats. A Barcelona hi havia el professor Miquel Colmeiro, prestigiós naturalista que acapararà aviat l'atenció del nostre botànic, el qual procurarà no deixar-se escapar cap de les seves classes. I és aquí quan en Joan Isern i Batlló deixa els estudis del seminari i enfoca la seva vida cap al camp de les ciències naturals. Aquesta decisió generà un trencament familiar, perquè representava un canvi en les il·lusions del seu pare, ja mort; la resta de la família (la mare i sobretot els germans) decideixen deixar de costejar-li els estudis. El noi s'haurà d'espavilar i li caldrà treballar per a finançar-se: s'instal·la en una migrada pensió del carrer del Carme, i comença a donar classes particulars als fills d'un pagès de les hortes de Sant Beltran (enguany, Poble Sec). També fa d'herbolari, ofici que havia après a través dels herbolaris de Viladrau.

L'any 1845 comença Medicina. Encara tornarà al seminari de Girona, però no per seguir els estudis eclesiàstics, sinó per obtenir el certificat de batxiller en Filosofia, que li era indispensable per ingressar a qualsevol facultat universitària. Aquí coneix el director de l'institut de Girona, mossèn Julià Gonzalez de Soto que li encarrega acabar un herbari que havia començat un capellà de Barbastro, ja mort. L'estiu d'aquest mateix any el passa Setcases, dedicant-se a herboritzar pels encontorns. I tot apunta que és aquí quan coneix, i li fa de guia, Pietro Bobani, prestigiós i excèntric botànic, expulsat dels Estats Vaticans, i que herboritzava pels Pirineus, desplaçant-se sempre acompanyat d'un enorme feto de llibres i plantes. Acabaran essent grans amics. Al final de l'estiu, torna a Barcelona, on herboritzarà Collcerola i Montserrat. L'estiu del 1846 herboritza la nostra vall de Carboners, Morens, Vall-llobre i Costabona, alhora que acaba col·leccions de plantes que tenia encarregades, i que ben aviat cridaràn l'atenció de professionals, com Jaume Llansó, catedràtic d'Agricultura de l'Escola de Comerç, o Cepriano Costa, Sanchez Comendador o Ancizu. Aquest any visità, també la Vall d'Aran, Andorra i La Maladeta.

L'any 1847, herboritzant pels Pirineus centrals, sap que a Bagnères de Luchon (Pirineus francesos) hi ha el naturalista anglès Webb, conegut autor de la magna obra "ITER HISPANIENSE". Isern i Batlló el visita per a conèixer-lo. Webb el convida a quedar-se un parell de dies al seu hotel. A partir d'aleshores col·laboraran i es cartejaran. Aquest mateix any també coneix Georges Benthams, Secretari de la Societat Botànica de França, amb qui també hi col·laborarà.

L'any 1848 coneix el gran botànic alemany Maurici Wilkomm, que li ofereix la seva amistat personal. I és aquest any quan, donat ja el seu prestigi com a herboritzador, el nomenen col·lector de la Universitat de Barcelona. A partir d'aquí, la carrera d'Isern i Batlló està decidida.

L'any 1851, tan la Universitat de Madrid com la de Barcelona, proposen unànimement Isern i Batlló per ocupar la plaça de col·lector del Museu de Ciències Naturals de Madrid, el que fa que el nostre botànic hagi d'anar-se'n cap a la capital del Regne. Allà, on ja se'l coneix àmpliament, Isern i Batlló hi trobarà l'home clau de la seva vida: el catedràtic Mariano de la Paz Graells, que sempre més serà el seu amic i protector. El nostre naturalista cursa quart curs de Medicina i visita molt sovint el Jardí Botànic de Madrid, segon d'Europa, després del de Pisa (Itàlia). I serà l'estiu d'aquest any quan Isern i Batlló visitarà, segurament per darrera vegada, el seu estimat poble de Setcases. Ja fa temps que s'ha reconciliat amb la seva família. La seva mare, a qui tan estimava, havia mort un any abans, concretament el 19 de maig de 1850.

L'octubre de 1851 torna a Madrid. Allà hi ha un reguitzell de personalitats que lloen la seva obra. Cutanda, Perez Arcas, Colmeiro (que ara és catedràtic a Madrid), Vilanova, Agustin Yañez, i, sobretot, Felix Borrell (que més tard, cedirà la seva farmàcia, ubicada a la Puerta del Sol, 5 de Madrid, al seu fill Enric Isern i Batlló i del Olmo, que la regentarà fins l'any 1928), s'enquadren entre els seus millors amics i admiradors. També es relaciona amb l'enginyer de monts Sandalio Pereda, de gran prestigi en aquell temps. I els seus treballs surten divulgats a "El Pabellón Médico" i al "Botelín de la Sociedad Española de Historia Natural".

L'any 1854, essent col·lector del Museu de Ciències Naturals, se li encarrega l'ampliació de la biblioteca del Jardí Botànic de Madrid i, més tard, se'l nomena bibliotecari titular.

A finals d'aquest any i principis del 1855 esclata un brot de còlera arreu de l'Estat. L'epidèmia, que s'estén ràpidament, és més o menys controlada a les grans ciutats. Però els pobles són especialment castigats. Un d'ells, Valdemoro (Madrid), en sofreix greus conseqüències. La notícia arriba a l'Isern i Batlló quan estava herboritzant, amb altres naturalistes, pels voltants d'aquest lloc madrileny. Davant el terrible panorama, es presenta a l'Ajuntament oferint els seus serveis com a metge. En pocs dies ell també en resulta contagiats, i és especialment assistit per una família de Valdemoro. Allí s'enamora de la filla, Tomasa del Olmo, amb la qual es casa a mitjans de setembre de 1856. D'aquest matrimoni nasqueren una filla i dos fills.

El 1857, i mitjançant la reforma del Reglament del Museu de Ciències Naturals, Joan Isern i Batlló és promocionat a professor agregat de la càtedra de Botànica de la Universitat de Madrid. Aquest any visita la província d'Àvila amb Mariano de la Paz Graells i Laureano Perez Arcas que li encarrega la confecció dels seus "ramilletes" que, més tard, seran llegits a l'Acadèmia de Ciències. És durant aquestss temps que acompanya el catedràtic de Física de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona, Balcells, a Hiendelaencina (Guadalajara), i, més tard, l'escultor Manuel Moreno a Macael (Almeria), on té ocasió d'herboritzar la serra de Bacaes. Alhora, el "Pabellón Médico" publica una extensa relació d'articles, on figuren tots els seus coneixements sobre herbes medicinals, des de l'antiguitat fins els seus dies. I una bona part de la seva obra botànica es troba en la col·lecció titulada "Flora comprendida de Madrid y su provincia o descripción sucinta de las plantas vasculares que expontáneamente crecen en este territorio", escrita sota la direcció de Vicente Cutanda, vocal de la comissió del Mapa Geològic, i catedràtic de Fitografia de la Universidad de Madrid.

Quan, el 1860, el Govern d'Isabel II, complint el desig del Ministre de Foment, marquès de la Vega de Armijo, decideix enviar una comissió de científics a Sudamèrica, amb la finalitat d'estudiar llur flora i fauna i recollir exemplars pels museus espanyols, un dels escollits és Joan Isern i Batlló. Sota la direcció de Mariano de la Paz Graells i Miguel Colmeiro, es forma una comissió de científics especialment escollits. És l'anomenada "Comisión Científica del Pacífico". La formen 8 homes: Patricio Paz Membiela, conquileg; Marcos Jimenez de la Espada, zoologia terrestre; Fernando Amor, geòleg; Francisco de Paula Martinez Saez, zoologia aquàtica; Manuel Almagro Vega, antropòleg; i Joan Isern i Batlló, botànic. Hi anaven, també, Bartomeu Puig Galup, metge i taxidermista de la Universitat de Barcelona, i Rafael Castro Ordonez, fotògraf. El fet d'escollir Joan Isern i Batlló per l'àrea de botànica fou obra dels dos directors del projecte: Mariano de la Paz Graells i Miguel Colmeiro. No s'ho pensaren ni un minut.

L'espai d'aquest escrit no dóna per l'explicació dels avatars d'aquesta "Comisión Científica del Pacífico". Precissariem molts més folis. Ja han estat divulgats àmpliament en molts altres llibres: "For Science and National Glory: The Spanish Expedition to America, 1862-1866", de Robert Ryal Miller, de la Universitat d'Oklahoma. "Crónica de una Expedición Romántica al Nuevo Mundo", tesi doctoral de Miguel Angel Puig-Samper, del CSIC. "El Estudiante de las Hierbas", de Paloma Blanco Fernandez de Caleyá y Pilar y Dolores Rodriguez Veiga (aquestes dues són rebesnetes del nostre botànic, i descendents directes del seu fill Enric). "El Gran Viaje" promogut per l'Ambaixada d'Espanya a l'Equador, "Historia de la Comisión Científica del Pacífico" del frare agustí J.A. Barreiro, etc. En aquest escrit he volgut ressaltar, fonamentalment, la projecció d'en Joan Isern i Batlló, des que surt de Setcases fins que es configura com una personalitat científica de primera divisió.

Aquest home, que morí jove a causa d'una picada de mosquit tropical mentre explorava el riu Napo, afluent de l'Amazones - el 24 d'agost de 1865, amb Almagro, arriba a Tabatinga, frontera de Brasil amb Perú, on escriu en el seu Diari: "He arribat una mica malalt"; alguns dies abans, visitant Caballococha y Loreto, segurament ja l'havia picat el mosquit - mai escrigué res. No tingué temps. I menys la seva "autobiografia", com escriu sovint el periodista Antoni Llagostera en els seus capítols de "El Ripollès". En el "Estudiante de las Hierbas", ha confós el diari novel.lat de l'Isern i Batlló, que hem citat abans (Puig-Samper, en el magnífic pròleg del llibre ho deixa molt clar, així com també en la contraportada), amb la seva "autobiografia".

Les autores, que ja ho constaten, han novel.lat el Diari, adjuntant escrupolosament el contingut. Isern i Batlló mai no va escriure res, a part del que segurament explicaria als seus amics Ametller o de la Paz Graells, sobre la seva família i els seus orígens, i que aquests comenten -poca cosa- en el que escrigueren sobre ell.

Joan Isern i Batlló, Jimenez de la Espada i Almagro embarquen a Pernanbuco (Brasil) a finals de l'any 1865, i arriben a Madrid el 9 de gener de 1866. L'aspecte físic del nostre botànic és deplorable. El 18 és visitat pels seus amics Josep Hereter i Josep Ametller, que, en sortir de casa seva, pronostiquen un fatal desenllaç, el qual arriba a les 5 de la tarda del dia 23 de gener de 1866. Aquest any féu 141 anys.